

Методика викладання англійської мови в умовах дистанційного навчання

Фридрих Ірина Ігорівна¹

Опубліковано	Секція	УДК
26.02.2023	Освіта/Педагогіка	37.018.554:004.087

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7737337>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Володіння іноземною мовою виступає однією із головних переваг на ринку праці, стає однією з умов розвитку фахівців у професійній галузі і забезпечує їх академічну мобільність та особистісне зростання. На сьогоднішній день перехід до цифровізації освіти характеризується загальною тенденцією модернізованих освітніх процесів і відкриває нові можливості у процесі лінгвопрофесійної підготовки учнів. У статті визначається поняття «цифровізація освіти» і «дистанційне навчання» стосовно практики іншомовної освіти, де в даний час використовується термін Technology-Assisted Foreign Language Learning (TAFL), а також виділяються переваги використання сучасних цифрових засобів навчання іноземної мови: інформативність, інтерактивність, створення віртуального мовленнєвого середовища, підвищення мотивації та пізнавального інтересу учнів в умовах дистанційної освіти. Автор зазначає, що представлені у мережі Інтернет методики можна розділити на дві великі групи: самостійне вивчення англійської мови за наданими матеріалами та дистанційне навчання шляхом спілкування з викладачем за допомогою засобів сучасного зв'язку: вебінарів, Skype-конференцій, Zoom- конференцій, онлайн-зустрічей через електронну пошту і так далі. Також визначається ефективність навчання англійської мови дистанційними способами залежить від кількох складових: використання нових і класичних педагогічних технологій; ефективності та можливості зворотного зв'язку; ефективності занять та взаємодії між учнем і викладачем; ефективності застосовуваних методик та професіоналізм викладача; особистої мотивації учня. Автором виявлено педагогічні умови, які сприяють найбільш ефективному навчального процесу з впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій та формуванню іншомовної комунікативної компетенції студентів в період дистанційного навчання.

Ключові слова: дистанційна освіта, методика навчання, змішане навчання, педагогічні умови, іноземна комунікативна компетенція.

¹ викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, Хмельницький університет економіки і підприємництва, вул. Героїв Майдану 13, Хмельницький, Хмельницька область, Україна, <https://orcid.org/0009-0008-0637-7243>

Methods of teaching English in the context of distance learning

Annotation. Knowing a foreign language is one of the main advantages in the labor market, becomes one of the conditions for the development of specialists in the professional field and ensures their academic mobility and personal growth. Today, the transition to digitalization of education is characterized by the general trend of modernized educational processes and opens up new opportunities in the process of language-professional training of students. The article defines the concepts of "digitalization of education" and "distance learning" in relation to the practice of foreign language education, where the term Technology-Assisted Foreign Language Learning (TAFL) is currently used, and also highlights the advantages of using modern digital means of foreign language learning: informativeness, interactivity, creation of a virtual speech environment, increasing the motivation and cognitive interest of students in the conditions of distance education. The author notes that the methods presented on the Internet can be divided into two large groups: the independent study of the English language based on the provided materials and distance learning by communicating with the teacher using modern means of communication: webinars, Skype conferences, Zoom conferences, online meetings via e-mail and so on. Also, the effectiveness of learning English by remote methods is determined depending on several components: the use of new and classic pedagogical technologies; efficiency and feedback possibilities; effectiveness of classes and interaction between student and teacher; the effectiveness of the applied methods and the professionalism of the teacher; personal motivation of the student. The author identified pedagogical conditions that contribute to the most effective educational process with the introduction of information and communication technologies and the formation of students' foreign language communicative competence during distance learning.

Keywords: distance education, teaching method, blended learning, pedagogical conditions, foreign communicative competence.

Вступ

Актуальність дослідження. У сфері дистанційного навчання людей різного віку та підготовки ведуться практично у всіх країнах світу. Раніше навчання зводилося до вивчення великої кількості друкованих джерел або прослуховування аудіозаписів з англійськими діалогами або текстами. У сучасному періоді розвитку методик навчання іноземних мов перше місце виходить дистанційна форма навчання.

Основна проблема розвитку дистанційних методів навчання полягає в швидкому поширенні інформації та великому зростанню бажаючих навчатися і навчати один від одного. Складність самоосвіти, навіть за найкращими матеріалами, без регулярного контакту з викладачем – очевидна. Самостійне вивчення англійської практично не приносить результатів: той, хто навчається, легко може зіпсувати собі вимову, в спробі запам'ятати слова самостійно, без допомоги вчителя. Без систематичного та ефективного зворотного зв'язку з викладачем жодні курси чи навчальні матеріали не допоможуть вивчити мову на належному рівні.

Метою статті виступає розгляд понять «дистанційна освіта та «цифрова освіта», а також аналіз практик застосування сучасних цифрових технологій в освітній сфері, виявлення дидактичного потенціалу та педагогічних умов в найбільш ефективному формуванню іноземної комунікативної компетенції в період дистанційної освіти.

Дослідженням даної проблеми активно займалися такі наукові персоналії, як Г. Л. Андросюк, В. В. Баркасі, В. Ю. Биков, О. Кузьменко, В. М. Кухаренко, В. Попов, Т. В. Рябуха, М. Н. Тимощук, В. Б. Харламенко та інші.

Результати

Останніми роками провідні світові навчальні заклади стартували або планують відкрити дослідження у сфері дистанційного навчання іноземним мовам, серед яких особливої популярності набуває саме англійська мова. Більшість представлених у мережі Інтернет методик можна розділити на дві великі групи: самостійне вивчення англійської мови за наданими матеріалами та дистанційне навчання шляхом спілкування з викладачем за допомогою засобів сучасного зв'язку: вебінарів, Skype-конференцій, Zoom- конференцій, онлайн-зустрічей через електронну пошту і так далі.

Загальна ефективність навчання англійської мови дистанційними способами залежить від кількох складових:

- використання нових і класичних педагогічних технологій;
- ефективності та можливості зворотного зв'язку;
- ефективності занять та взаємодії між учнем і викладачем;
- ефективності застосовуваних методик та професіоналізм викладача;
- особистої мотивації учня.

Таким чином, якість отриманих знань та загальна успішність дистанційного навчання завжди залежать від методичної якості матеріалів і способу організації занять [1, с. 46-54].

До недавнього часу скрізь використовували термін «інформатизація освіти», яке трактували як сукупність соціально-педагогічних новоутворень, спрямованих на наповнення освітніх систем інформаційними продуктами і педагогічними технологіями, які засновані на застосування таких засобів.

Серед основних переваг інформаційних комп'ютерних технологій в освітньому процесі можна виокремити наступні: оновлення всієї системи освіти із запитами суспільства і вимогами державних освітніх стандартів останнього покоління, швидка адаптація здобувачів освіти до соціальних змін, більш швидкий процес передачі знань і досвіду від однієї людини до іншої; таким чином підвищення якості і ефективності навчального процесу в цілому [11, с. 358].

Наявні в даний час інформаційні технології мають у своєму розпорядженні практично необмежені можливості з обробки, розміщення, зберігання та, що дуже важливо для дистанційних методик, надання будь-яких даних, будь-якого обсягу та на будь-якій відстані. У подібних умовах головним питанням залишається вибір методики педагогом та його організаторські здібності. Мається на увазі: сам відбір матеріалу для засвоєння, методи навчання та загальна структура навчального процесу. Необхідно зрозуміти, які саме концептуальні педагогічні методики є основою побудови курсу дистанційного навчання англійської. Частіше всього, всі методики поєднують такі характеристики:

1. Навчання, у якому головне місце посідає учень. Самостійна робота сконцентрована на формуванні необхідних мовленнєвих умінь та оволодіння різними видами писемного та усного мовлення. Таке дистанційне навчання передбачає хороший дидактичний матеріал, поданий у зручному та зрозумілому вигляді. Це досить гнучкий спосіб дистанційного навчання – знання можна набувати тоді й там, де це зручно учневі, і в такий спосіб, який більш доречний до здобувача освіти.
2. Здобувач освіти повинен мати деякі обов'язкові навички: він повинен вміти користуватися персональним комп'ютером, популярними програмами для зв'язку та навчання (Skype, система Tell Me More та інші). Учень повинен володіти різними видами самостійної роботи: вміти працювати з електронними словниками та довідниками, володіти пошуковим, навчальним та ознайомчим читанням. Звичайно, при грамотно складеному курсі англійської мови, всі

необхідні матеріали надаються відразу, а питання та складнощі у навчанні вирішуються під час консультацій та семінарів зворотного зв'язку.

3. Дистанційне навчання має бути пасивним. Дуже часто при заняттях навіть у невеликих групах по 2-4 особи, де навчаються, люди поведуть себе пасивно. Методика викладання передбачає активне залучення учнів до пізнавальної діяльності, що передбачає отримання знань та вирішення численних мовленнєвих комунікативних задач. Так, навчання за допомогою Skype, Zoom-конференцій або конференцій з використанням електронних адрес (Google Meet) дозволяє здійснювати різні творчі та наукові проекти за допомогою міжнародних організацій та прямих носіїв англійської.
4. Дуже важливим є питання контролю за засвоєнням отриманих знань та умінням застосовувати їх у різних життєвих ситуаціях, тобто в практичній діяльності здобувача освіти. Такі перевірки повинні мати систематичний характер і спиратися на чіткий та регулярний зворотний зв'язок. Повинні бути окремі консультації, де будуть розглядатись складні питання і викладач зможе адекватно оцінити, що саме дається учневі складніше. Також варто застосовувати відстрочений контроль як тестування [7].

Таким чином, у освіті цифровізація (іноді дигітизація, від англ. digitization) увага насамперед концентрується на підтримці такої сучасної тенденції освіти, як безперервність навчання (від англ. lifelong-learning - «навчання протягом життя»), а також створює умови для індивідуалізації освітньої траєкторії на основі інноваційних технологій. Єдине трактування даного терміну на сьогоднішній день відсутнє. Цифровізацію розглядають як спосіб маніпуляції з даними за допомогою цифрових пристроїв [10]; комп'ютеризацію систем та різноманітних діяльностей з метою їх удосконалення та забезпечення доступності [12]; широке застосування цифрових технологій, включаючи Інтернет, електронну пошту, відеокommunікації та ін. Таким чином, ключовими технологіями цифровізації можна вважати Інтернет та мобільні комунікації, які дозволяють організувати онлайн-діалог між різними сторонами освітнього процесу.

У лінгводидактиці термін Computer Assisted Language Instruction (CALI) та пізніше Computer-Assisted Language Learning (CALL) («комп'ютерне навчання іноземним мовам», «комп'ютерна лінгводидактика») з'явився у зв'язку з початком активного впровадження комп'ютера у навчання іноземних мов. Однак це поняття не включає повністю арсенал сучасних технологій. З появою інтерактивних веб-сайтів та мобільних додатків у сфері освіти стали використовуватися такі терміни, як Electronic Learning (e-learning), Mobile Learning (m-learning). Тому в даний час термін Technology-Assisted Foreign Language Learning (TAFL) вважається найбільш прийнятним, тощо найбільш точно відображає використання широкого спектру інформаційних комп'ютерних технологій у практиці іншомовної освіти.

Серед інтерактивних ресурсів навчання іноземним мовам особливої уваги заслуговує LearningApps.org, який передбачає застосування навчальних інтерактивних модулів для використання у навчальному процесі. Викладачам пропонуються спеціальні шаблони для створення вправ зі своїми мовленнєвими контентом (включаючи аудіо- та відеофайли) та їх інтеграції до сценарію навчання (мовленнєвих) (Choose the right item, Match the pictures with the words, Fill in the gaps, etc.); умовно-мовленнєвих та мовленнєвих (Make up a dialogue (or Put the lines in the right order) etc.). Цей інтерактивний додаток містить завдання різного ступеня складності для будь-якого рівня володіння іноземною мовою. Вкладка My classes дозволяє організувати самостійну роботу в окремих групах.

Однак, незважаючи на значні переваги цифрових засобів навчання, вони не можуть повністю замінити викладача, а лише створюють умови у творчій формі реалізації деяких аспектів іншомовної діяльності як на практичних, так і на поза аудиторних заняттях, а також індивідуалізувати навчальний процес.

Найбільш перспективним напрямом навчання іноземній мові виступає технологія «змішаного навчання» (blended learning). Під змішаним навчанням розуміють сукупність традиційного та інтернет-навчання [13, с. 99]; поєднання різних засобів у системі електронного навчання (e-learning); систему викладання, що поєднує найбільш ефективні аспекти аудиторних занять та дистанційного навчання [5, с. 142]; інтеграцію навчання «віч-на-віч» та інтерактивних освітніх технологій.

Змішане навчання передбачає комбінацію загальноприйнятого викладання дисципліни «Іноземна мова» та онлайн-навчання, при цьому спілкування викладача та учнів є обов'язковою умовою. Слід зазначити, що роль викладача змінюється, оскільки він стає координатором навчального процесу, організує і консультує здобувачів освіти. Такий тип навчання дозволяє оптимізувати навчальний процес та ефективно організувати самостійну діяльність учнів за допомогою застосування сучасних цифрових технологій

Одним із напрямків використання інформаційних комп'ютерних технологій у практиці викладання іноземного мови є навчальні комп'ютерні програми, що являють собою програмний засіб з певним предметним змістом, спрямований на рішення конкретних педагогічних завдань у взаємодії з учнями [8, с. 120]. До таких програм можна віднести програмно-методичні комплекси, електронні навчальні курси та електронні посібники, електронні словники, навчальні програмні комплекси та ін.

Комп'ютерні програми можуть широко застосовуватися в процесі вивчення лексики, відпрацювання артикуляційних та фонетичних навичок, навчання монологічного та діалогічного усного та писемного мовлення, вивчення та використання базових граматичних моментів в англійській мові.

Проведений аналіз соціальних мереж та Інтернету в цілому показав, що найбільшою популярністю користуються такі програми, як Lingualeo, Duolingo, LingQ, FluentU, Rosetta Stone та ін. Вони припускають вивчення іноземних мов шляхом занурення. На початковому етапі визначається рівень володіння мовою і відповідно до такого рівня розробляється і сам курс навчання англійській мові. Більш того, перевагами багатьох програм є вивчення мови в соціокультурному контексті основі автентичних матеріалів в аудіо- та відео форматі, а також можливість онлайн спілкування з носіями мови з усього світу.

Більшість комп'ютерних програм в даний час мають мобільні версії, що дозволяє користуватися сервісом з мобільних пристроїв. Такий підхід у навчання іноземних мов називається Mobile Assisted Language Learning (MALL) («Вивчення іноземних мов за допомогою мобільних технологій»), він дозволяє індивідуалізувати навчання шляхом створення особистісно значущих для кожного здобувача освіти ситуацій та саморегуляції процесу навчання завдяки можливості вибору інтенсивності вивчення мови, здійснювати безпосередній зворотний зв'язок, при цьому діагностувати та виправляти помилки [4, с. 167].

Серед мобільних інтерактивних сервісів слід згадати:

- універсальні (Duolingo, Lingualeo, Semper, Busuu, Lingvist та ін.);
- додатки для формування та розвитку лексичних навичок (Easy ten, Upmind, Memrise, Quizlet та ін);
- програми для вдосконалення граматичних навичок (English Phrasal Verbs, Filp and Learn, Color Verbs та ін);

- програми, що пропонують відео фрагменти та розроблені до них завдання, як основу вивчення іноземної мови (FluentU, TED, YouTube та ін.);
- новинні програми (BBC News, CNN News та ін.);
- додатки для формування іншомовних комунікативних умінь (Urban Dictionary, Genius, Smigin Travel та ін.);
- мобільні словники (ABBY Lingvo Dictionaries, SlovoEd, Multitran та ін.);
- автоматичні перекладачі (Word Lens, Google Translate, iTranslate та ін.).

Характерними рисами мобільних додатків є їх мультимедійність та гіпертекстуальність, які дозволяють прискорити та покращити процес вивчення іноземної мови, виробити стійкі мовленнєві шаблони, навички спілкування, правила граматики в англійській мові. Мобільні словники, крім транскрипції та граматичних статей, виконують функцію озвучення та розпізнавання голосового введення лексичних одиниць. Таким чином, мобільні технології (або мобільні додатки) дозволяють якнайкраще організувати як автономне або самостійне навчання, так і навчання в групах з розробленими навчальними курсами у мобільних форматах; сприяють підвищенню мотивації учнів за рахунок використання знайомих їм технічних засобів [9, с. 10].

На даний час на особливу увагу заслуговують такі технології дистанційного навчання іноземної мови, як Skype та Zoom. Вони виступають відео комунікаційними інструментами і приваблюють своєю доступністю та простотою використання. Викладачі отримують можливість організовувати індивідуальні та парні заняття, розмовні клуби, а також вебінари та відео конференції, залучаючи учасників з інших країн, і навіть носіїв мови. Дані технології дозволяють учням здійснювати практику в мовленні та аудіювання онлайн; за допомогою текстового чату також можна вдосконалювати навички писемного мовлення.

Очевидною перевагою застосування Skype та Zoom у мовленнєвій освіті є набуття учнями мовленнєвого досвіду спілкування. У процесі комунікації відбувається знайомство не тільки з лексичними, граматичними, фонетичними мовленнєвими особливостями, які притаманні лише носію мови, а й з усієї культурою іншої країни, мову якої здобувач освіти вивчає, менталітетом, способом життя [9, с. 7–14; 3, с. 9–12.]. Отже, з'являється унікальна можливість конструювання справжнього іншомовного онлайн-середовища.

Останнім часом все більшої популярності набуває онлайн-школа англійської мови Skyeng [7], яка пропонує навчальну інтерактивну платформу на основі технології Skype. Заняття з викладачами проводяться у цілодобовому режимі та доповнюються мобільними додатками, розширеннями для браузера та навчальними посиланнями. Після вступного уроку, на якому визначається рівень володіння англійською мовою, методистом складається персональні рекомендації щодо навчання, підбираються відповідні викладачі з урахуванням інтересів учнів, цілей та завдань курсу. Ретельне планування та розробка допоміжних мовленнєвих матеріалів, узгоджена програма занять, контроль виконання завдань сприяють ефективному та захоплюючому навчанню англійській мові.

Слід зазначити, що, незважаючи на всі переваги цифрових технологій у навчанні іноземній мові, їх застосування має допоміжний характер. Тому для більш продуктивного процесу формування іншомовної комунікативної компетенції необхідно виявити ряд педагогічних умов застосування інформаційних комп'ютерних технологій за умов загальної цифровізації освіти. Педагогічні умови за своєю суттю – це обставини (методи, прийоми, організаційні форми навчання і т.д.), які істотно впливають на результати педагогічного процесу [2, с. 123]. У разі йдеться про сукупності взаємозалежних умов, реалізація яких сприятиме ефективному процесу

навчання іноземній мові на основі застосування інформаційних комп'ютерних технологій. До них можна віднести такі:

- 1) підвищення цифрової грамотності педагогів, що передбачає не тільки володіння сучасними цифровими освітніми ресурсами на належному рівні, а також готовність працювати у цифровому освітньому середовищі, розробляти нові електронні матеріали залежно від мети навчання;
- 2) організація навчання на основі особистісно-діяльнісного підходу за рахунок включення у спільну продуктивну діяльність з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей та рівня володіння іноземною мовою;
- 3) інноваційна спрямованість у викладанні іноземної мови передбачає обізнаність викладача про методичні можливості застосування сучасних цифрових засобів та вибір з них найбільш оптимальних, відповідних цілям та завданням навчання;
- 4) використання інформаційних комп'ютерних технологій як допоміжних засобів навчання і на аудиторних заняттях, і в процесі організації самостійної діяльності учнів;
- 5) техніко-технологічне забезпечення процесу навчання іноземної мови включає обладнання необхідними технічними та програмними засобами, доступ до мережі Інтернет тощо;
- 6) формування мотивації учнів, що передбачає створення умов для реалізації внутрішніх потреб до оволодіння іноземною мовою для особистісних та професійних цілей, їх усвідомлення та подальшого розвитку [2].

Висновки

Таким чином, грамотна організація процесу навчання іноземної мови, враховуючи перераховані вище психолого-педагогічні умови, сприятиме підвищенню мотивації та пізнавальної активності учнів, розвитку їх творчих здібностей та вмінь орієнтуватися в сучасному іншомовному інформаційному просторі, здобуття досвіду міжкультурної комунікації. Сучасні цифрові та інформаційні комп'ютерні технології, що використовуються в практиці викладання іноземних мов, також індивідуалізують процес навчання, створюють умови для самоосвіти та саморозвитку, формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх спеціалістів.

Список використаних джерел

1. Андросюк Г. Л., Цепко Т. А. Мотивація як основний чинник підвищення ефективності навчання на заняттях з англійської мови. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. №62. Т. 2. 2019. С. 11-16.
2. Баркасі В. В., Баркасі С. Б. Використання змішаної форми навчання у викладанні іноземних мов у ВНЗ. Молодий вчений. 2015. № 2(6). С. 207-210.
3. Биков В. Ю., Кухаренко В. М., Сиротенко Н. Г. та ін. Технологія створення дистанційного курсу: навч. посібник / За ред. В. Ю. Бикова та В. М. Кухаренка. К.: Міленіум. 2008. 324 с.
4. Биков В. Ю. Технологія створення дистанційного курсу: навч. посіб. К.: Міленіум. 2008. 324 с.
5. Кузьменко О. Змішане навчання як інноваційна форма організації навчального процесу в школі. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: «Педагогіка». 2017. № 3. С. 140-147.
6. Кухаренко В. М., Рибалко О. В., Сиротенко Н. Г. Дистанційне навчання: умови застосування. Дистанційний курс: навч. пос. Х: НТУ «ХПІ», «Торсінг». 2002. 320 с.

7. Онлайн школа англійського мови Skyeng. <https://skyeng.ru> (дата звернення: 25. 10. 2022)
8. Попов В. Методичні особливості навчальних матеріалів для дистанційного навчання. Післядипломна освіта в Україні. 2009. №2. С. 85-88.
9. Рябуха Т. В., Гостіщева Н. О., Куликова Л. А., Харченко Т. І. «Перевернуте навчання» як інноваційна технологія викладання іноземних мов у вищій школі. ISSN 1992-5786. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020. № 72. Т.2. С 100-106. https://www.researchgate.net/publication/345313139_PEREVERNUTE_NAVCANNA_A_K_INNOVACIYNA_TEHNOLOGIA_VIKLADANNA_INOZEMNIH_MOV_U_VISIY_SKOLI (дата звернення: 25. 10. 2022)
10. Тимошук М. Н. Застосування моделі Blended learning під час викладання іноземної мови в немовному (аграрному) ЗВО. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. №62. Т. 2. 2019. С. 216-220.
11. Харламенко В. Б. Упровадження інтерактивних методів навчання при вивченні іноземної мови у вищому начальному закладі. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2015. Вип. 132. С. 231-234.
12. What is Digitalization. <https://www.igiglobal.com/dictionary/it-strategy-follows-digitalization/7748> (дата звернення: 25. 10. 2022)
13. Whitelock D., Jelfs A. Editorial: Journal of Educational Media special issue on Blended Learning. Journal of Educational Media. 2003. V. 28 (2-3). P. 99-100.